

Kratke analize
Januar 2020

Janja Pečar

Indeks razvojne ogroženosti 2019

Analiza na osnovi podatkov, razpoložljivih od 2009 do 2018

Indeks razvojne ogroženosti (IRO) je kazalnik, ki ga skladno z določili Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja uporabljamo za spremljanje regionalnega razvoja. Kaže razvojno ogroženost oziroma razvitost razvojnih (statističnih) regij in sodi med sestavljene kazalnike. V kratki analizi smo naredili nov izračun na osnovi podatkov, razpoložljivih do 31. 3. 2019 (to so podatki od leta 2009 do 2018, odvisno od kazalnika). Ugotovili smo, da so se razlike med regijami glede na ta kazalnik nekoliko povečale, vendar so, glede na koeficient variacije, še vedno relativno majhne.

Indeks razvojne ogroženosti (IRO) je kazalnik, ki ga skladno z določili Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja¹ uporabljamo za spremljanje regionalnega razvoja. Kaže razvojno ogroženost oziroma razvitost razvojnih (statističnih) regij in sodi med sestavljene kazalnike. Sestavljen je iz 14 posamičnih kazalnikov², iz katerih za vsako regijo izračunamo en sam kazalnik, ki ga primerjamo s slovenskim povprečjem. Skladno z določili Pravilnika o razvrstitvi razvojnih regij po stopnji razvitosti za programsko obdobje 2014–2020 so regije z višjim IRO bolj razvojno ogrožene.³ Za posamezne kazalnike so vsako leto na voljo novi podatki, zato lahko IRO izračunamo vsako leto znova, pri tem pa običajno upoštevamo podatke, ki so razpoložljivi do 31. marca leta izračuna. Po letu izračuna tudi poimenujemo indeks. V kolikor želimo podatke primerjati v času, metodologija izračuna zahteva, da ob posodobitvi podatkov naredimo tudi preračune za nazaj na vseh razpoložljivih podatkih. Posledično predhodnega preračuna ne moremo več primerjati s tekočim preračunom. Primerljivi so le rezultati iz zadnjega preračuna, narejenega na celotnem setu razpoložljivih podatkov za vsak posamezni kazalnik. V analizi smo naredili nov izračun na osnovi podatkov, razpoložljivih do 31. 3. 2019, to so podatki od leta 2009 do 2018, odvisno od kazalnika. Med seboj smo primerjali leti 2014 in 2019, ti podatki niso več primerljivi s preračunom iz leta 2018. Ugotovili smo, da so se razlike med regijami glede na ta kazalnik nekoliko povečale, vendar so, glede na koeficient variacije, še vedno relativno majhne. Pri tem moramo upoštevati, da so sestavljeni kazalniki sicer primerno orodje za prikaz kompleksnih, večdimenzionalnih pojavov, kot je tudi regionalni razvoj, saj lahko kompleksnost razvoja prikažemo na poenostavljen način. Za boljšo interpretacijo sestavljenega kazalnika pa se moramo še vedno vračati k izvornim kazalnikom oziroma pri spremljanju regionalnega razvoja upoštevati tudi kazalnike, ki v kazalnik IRO niso vključeni.

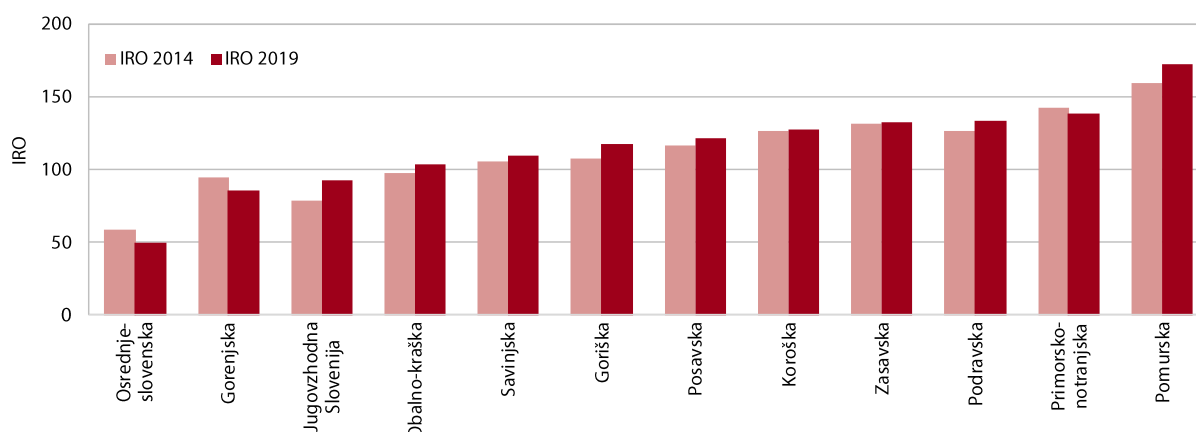
1 Indeks razvojne ogroženosti v letu 2019

Kazalnik IRO kaže, da po razvojni ogroženosti oziroma razvitosti izstopata predvsem dve regiji, medtem ko so razlike med ostalimi regijami manjše. Osrednjeslovenska regija najbolj izstopa v pozitivno smer in ima za polovico manjši IRO od slovenskega povprečja. Le v treh regijah, osrednjeslovenski, gorenjski in jugovzhodni Sloveniji, IRO ne presega slovenskega povprečja. Pomurska regija najbolj izstopa v negativno smer in za več kot dve tretjini presega slovensko povprečje, obenem pa presega tudi povprečje osrednjeslovenske regije za 3,5-krat. Razlike med ostalimi regijami so precej manjše. Koeficient variacije, ki kaže odstopanje od povprečja, znaša 25,7 %. Če bi iz obdelave izvzeli obe skrajni regiji, bi bilo razmerje med novima skrajnima regijama precej manjše (razmerje 1:1,9), koeficient variacije pa bi znašal 20 %.

¹Uradni list RS št. 20/2011 in 57/2012.

²Ti so: (1) bruto domači proizvod na prebivalca, (2) bruto dodana vrednost na zaposlenega, (3) razpoložljivi dohodek na prebivalca, (4) stopnja delovne aktivnosti (20–64 let), (5) investicije v osnovna sredstva v BDP, (6) stopnja registrirane brezposelnosti mladih (15–29 let), (7) prebivalstvo s terciarno izobrazbo (25–64 let), (8) bruto domači izdatki za RRD v BDP, (9) delež prečiščene odpadne vode s sekundarnim in terciarnim čiščenjem, (10) površina varovanih območij, (11) ocenjena škoda zaradi naravnih nesreč v BDP, (12) stopnja registrirane brezposelnosti, (13) indeks staranja prebivalstva, (14) poseljenost.

³ Več o metodologiji glej Pečar, 2018.

Slika 1: Indeks razvojne ogroženosti po regijah, 2014 in 2019

Vir: SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., izračuni avtorica.

Izboljšanje kazalnikov, ki sestavljajo IRO, med leti 2014 in 2019 večinoma ni zmanjšalo razkoraka regij do osrednjeslovenske regije in do slovenskega povprečja. V večini regij so se kazalniki, ki sestavljajo IRO, sicer izboljšali, pri čemer je bilo največje izboljšanje v osrednjeslovenski regiji. V regijah se je tako pretežno povečal razkorak do osrednjeslovenske regije in tudi do slovenskega povprečja. Razmerje med skrajnima regijama, ki sta v letu 2019 še vedno isti kot leta 2014, se je poslabšalo z 1:2,7 na 1:3,5 in za slabi 2 o. t. se je povečal koeficient variacije. Osrednjeslovenska regija je namreč izboljšala večino kazalnikov IRO (glej sliko 2) in čeprav je tudi pomurska regija napredovala predvsem pri kazalnikih razvitosti (glej sliko 13), je bilo to premalo za zmanjšanje zaostanka za osrednjeslovensko regijo. Nekaterne regije so spremenile tudi mesto na lestvici vseh regij, vendar so te spremembe še vedno majhne – izboljšanje pri gorenjski, koroški in zasavski regiji za eno mesto. Največjo spremembo je opaziti pri podravski regiji, ki je svoj rang poslabšala za dve mesti. Tudi v podravski regiji se je vrsta kazalnikov IRO sicer izboljšala, vendar manj kot v drugih regijah. Nekateri kazalniki pa so se poslabšali, najbolj demografske razmere. Zaostanek podravske regije za slovenskim povprečjem je povečal tudi večji delež varovanih območij v regiji (glej sliko 11).

Po krizi hitreje okrevajo razvitejše regije, kar vpliva na ponovno naraščanje regionalnih razlik. Finančna in gospodarska kriza iz leta 2008 je sprva bolj prizadela razvitejše regije, kar se je kazalo predvsem v poslabšanju kazalnikov razvitosti. Svoj položaj pa so v krizi poslabšale tudi manj razvite regije, kot na primer pomurska in primorsko-notranjska, vendar na tako močno kot razvitejše regije. Posledično so se razlike med regijami zmanjšale. Hitrim gospodarskim spremembam se lažje prilagajajo razvitejše regije in dejansko so se po krizi začele gospodarske razmere v razvitejših regijah hitreje izboljševati, s tem pa so ponovno začele naraščati tudi razlike med regijami, kar kaže tudi primerjava IRO med leti 2014 in 2019.

Tabela 1: Indeks razvojne ogroženosti

Regije	IRO		Rang	
	2014	2019	2014	2019
Osrednjeslovenska	58,4	49,6	12	12
Gorenjska	94,6	85,3	10	11
Jugovzhodna Slovenija	78,9	93,0	11	10
Obalno-kraška	97,2	103,2	9	9
Savinjska	105,5	109,3	8	8
Goriška	108,0	117,1	7	7
Posavska	116,4	121,8	6	6
Koroška	126,8	127,7	4	5

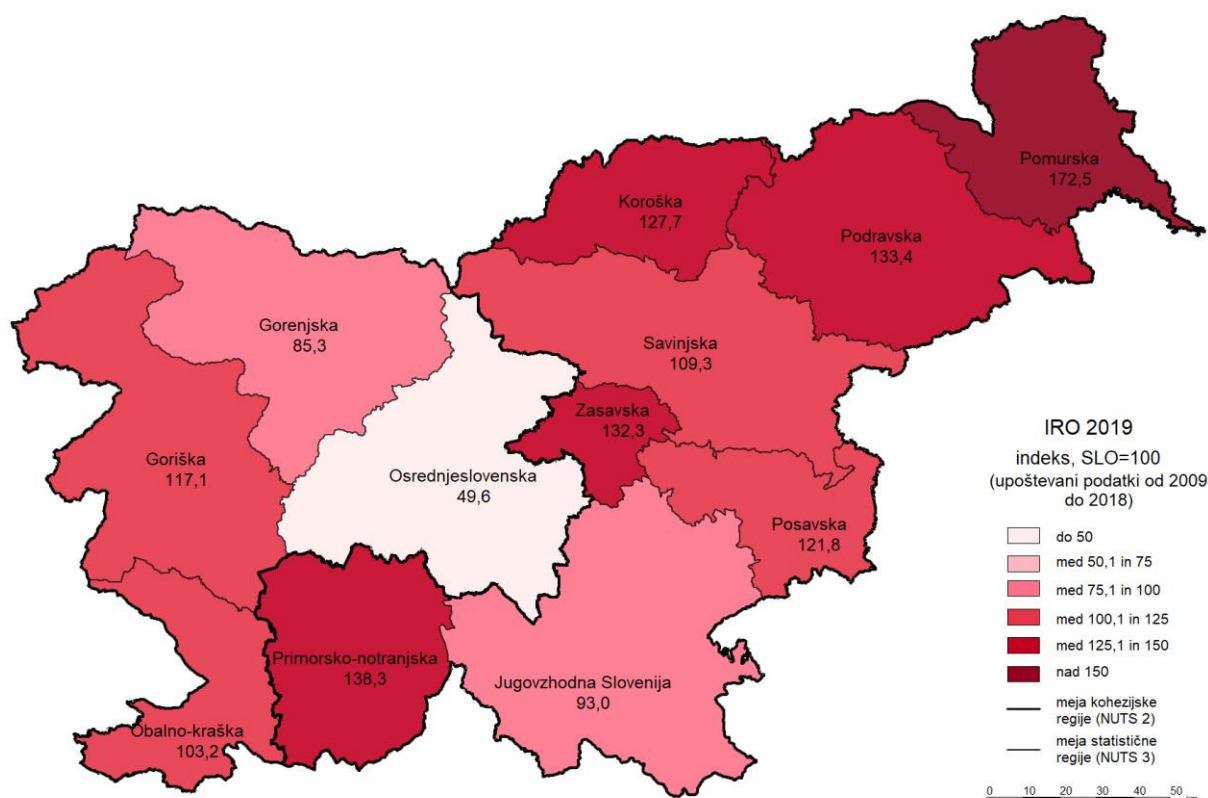
Regije	IRO		Rang	
	2014	2019	2014	2019
Zasavska	131,5	132,3	3	4
Podravska	126,8	133,4	5	3
Primorsko-notranjska	142,8	138,3	2	2
Pomurska	159,2	172,5	1	1
Slovenija	100,0	100,0		
Razmerje med skrajnima vrednostma	2,7	3,5		
Koeficient variacije	23,8	25,7		

Vir: SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., izračuni avtorica.

2 Pregled po regijah

V pregledu po regijah bomo prikazali regije po vrsti od regije z najnižjim do regije z najvišjim IRO v letu 2019.

Zemljevid 1: Indeks razvojne ogroženosti, 2019

Vir: GURS, SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., lastni izračuni. Kartografija avtorica.

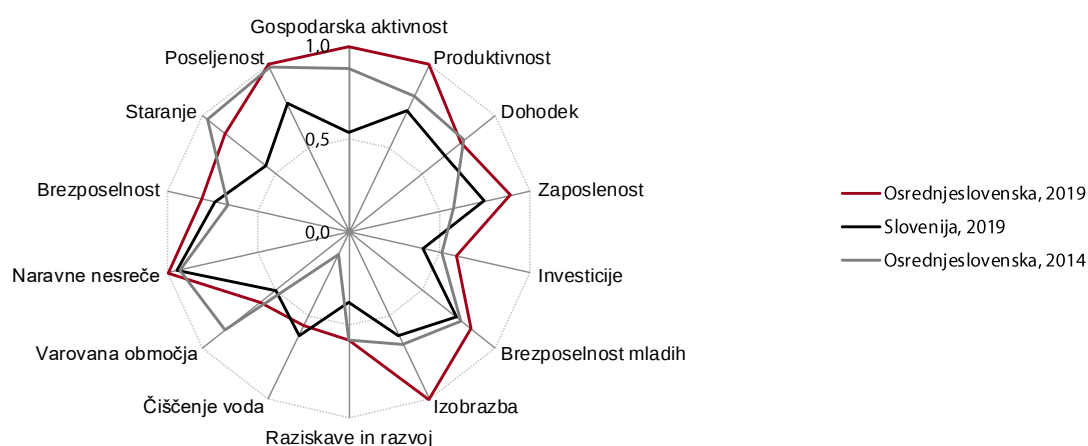
2.1 Osrednjeslovenska regija

Osrednjeslovenska regija je najbolj razvita regija z najnižjo vrednostjo IRO. Regija ima pri večini kazalnikov, ki sestavljajo IRO, najboljše vrednosti ali je med najboljšimi (glej sliko 1), kar ni presenetljivo. Tu je osredotočena gospodarska aktivnost Slovenije. Kar 37 % BDP je namreč ustvarjenega v

osrednjeslovenski regiji. Najpogosteje uporabljeni kazalnik razvitosti – BDP na prebivalca – za 40 % presega slovensko povprečje. Regija ima tudi 35 % delovnih mest Slovenije, kar vpliva na dnevne migracijske tokove. Veliko delovno aktivnega prebivalstva iz drugih regij je zaposlenega v osrednjeslovenski, intakto prispevajo k ustvarjanju dodane vrednosti in BDP v regiji dela. Vse to vpliva še na druge kazalnike IRO. Tudi produktivnost je tu najvišja, razpoložljivi dohodek na prebivalca je višji le še v koroški regiji. Izstopa tudi dobra izobrazbena struktura prebivalstva, ki je z 38 % prebivalstva s terciarno izobrazbo bistveno višja kot v drugih regijah. Regija namenja relativno visok delež sredstev za raziskovalno in razvojno dejavnost in je najvišja tudi po bruto investicijah v osnovna sredstva. Tudi kazalniki ogroženosti so v regiji relativno ugodnejši. Nekoliko slabši je le delež prečiščenih odpadnih voda s sekundarnim in terciarnim čiščenjem.

Glede na leto 2014 je regija izboljšala kazalnik IRO. Večina kazalnikov IRO se je namreč izboljšala. Izobrazbena struktura prebivalstva je po letu 2011 najhitreje rasla prav v osrednjeslovenski regiji. Izboljšala sta se BDP na prebivalca in produktivnost dela. Stopnja zaposlenosti je porasla, zmanjšala pa se je registrirana stopnja brezposelnosti, predvsem med mladimi. Vse to je vplivalo na ugodnejši sestavljeni kazalnik, ki je ponovno najnižji med regijami.

Slika 2: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v osrednjeslovenski regiji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.2 Gorenjska regija

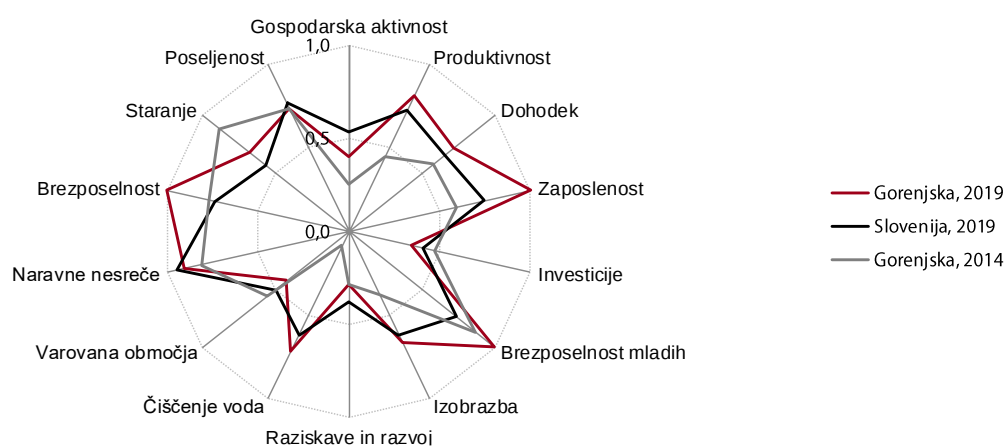
Gorenjska regija ima ugodne vrednosti kazalnikov razvitosti, razvojnih možnosti in ogroženosti in tako drugi najnižji kazalnik IRO v letu 2019. Kljub temu, da regija ne izstopa po visokem bruto domačem proizvodu na prebivalca, saj po tem kazalniku dosega okoli 90 % slovenskega povprečja, ima pretežno ugodne vrednosti tako med kazalniki razvitosti, kot med kazalniki razvojnih možnosti in ogroženosti (glej sliko 2). Posebej izstopa po visoki stopnji delovne aktivnosti, obenem pa tudi po nizki stopnji brezposelnosti, ki je nizka tudi med mladimi. Po teh kazalnikih je regija na prvem mestu med vsemi regijami. Gorenjska regija ima tudi visoko izobraženo delovno silo. Kar okoli 30 % delovno aktivnega prebivalstva ima terciarno izobrazbo. Vse to vpliva tudi na produktivnost, ki je višja od slovenskega povprečja. Relativno ugodnejši so tudi demografski kazalniki, saj je razmerje med starimi in mladimi boljše kot v večini ostalih regij. Neugodno za regijo je, da je pogosto prizadeta zaradi naravnih nesreč. Gorenjska ima tudi dve tretjini površine regije varovanih območij po Zakonu o ohranjanju

narave,⁴ ker imajo status zavarovanega območja, območja Nature 2000, naravne vrednote ali ekološko pomembnega območja. V IRO tega ne štejemo kot razvojno prednost, čeprav ima tak status tudi pozitivne razvojne učinke in jih regija v tej smeri tudi izkorišča.

V primerjavi z letom 2014 je gorenjska regija po kazalniku IRO prehitela jugovzhodno Slovenijo.

Na ugodnejši položaj regije je vplivala predvsem boljša gospodarska aktivnost in zaposlenost, ki sta povečali tudi produktivnost in razpoložljivi dohodek prebivalstva regije, ki skupaj z zaposlenostjo že presega tudi slovensko povprečje. Poleg tega je regija izboljšala izobrazbeno strukturo prebivalstva. Že sicer podpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti je še nadalje znižala. Precej se je povišal tudi delež prečiščenih odpadnih voda s sekundarnim in terciarnim čiščenjem v regiji. Ponekod v regiji so s pomočjo kohezijskih sredstev uredili odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih voda, kar se kaže tudi na boljšem kazalniku čiščenja odpadnih voda. Indeks staranja, ki se je sicer poslabšal, je še vedno ugodnejši kot v drugih regijah.

Slika 3: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v gorenjski regiji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.3 Jugovzhodna Slovenija

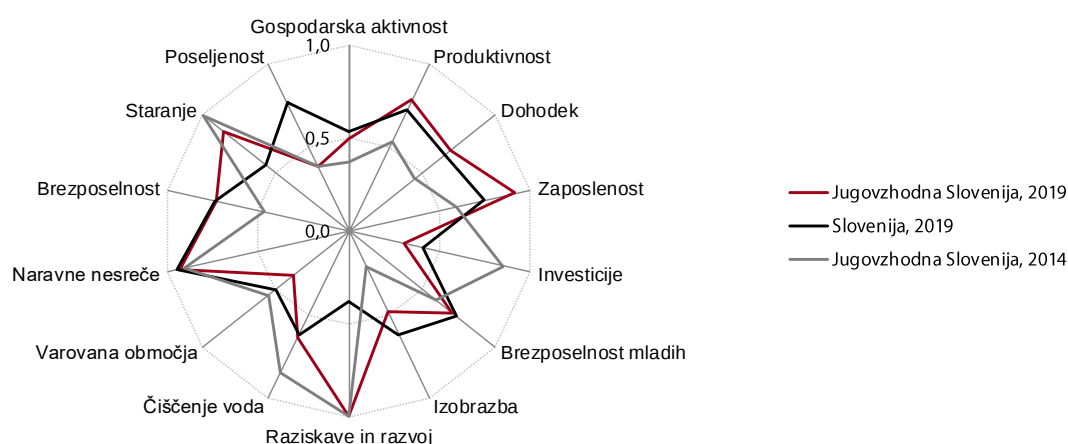
Uspešen gospodarski razvoj je glavni razlog, da sodi jugovzhodna Slovenija med tri najbolj razvite slovenske regije. Kar nekaj kazalnikov IRO presega slovensko povprečje ali so blizu njega (glej sliko 3). Regijo močno zaznamuje izrazito izvozno usmerjeno gospodarstvo s poudarkom na farmacevtski in avtomobilski industriji. Predvsem slednja ima pomemben multiplikacijski učinek na gospodarstvo. Po višini BDP na prebivalca se je že močno približala slovenskemu povprečju. Ob dobri zastopanosti visoko produktivnih dejavnosti v regiji je dodana vrednost na zaposlenega višja kot v slovenskem povprečju. Stopnja delovne aktivnosti je visoka in kar tri četrtine delovno aktivnega prebivalstva regije najde zaposlitev v regiji prebivališča. Posledično tudi razpoložljivi dohodek na prebivalca presega povprečje Slovenije. Stopnja registrirane brezposelnosti se znižuje že od leta 2013, ko je najbolj presegala slovensko povprečje, zadnji dve leti pa je pod njim. Nekoliko slabše je z brezposelnostjo med mladimi, ki še vedno nekoliko presega slovensko povprečje. Regija močno izstopa po vlaganjih v raziskovalno in razvojno dejavnost, ki je najvišja prav v jugovzhodni Sloveniji, na kar vplivajo predvsem vlaganja v farmacevtsko industrijo. Regija pozitivno izstopa tudi po relativno ugodni

⁴ Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18.

starostni strukturi prebivalstva. V primerjavi z ostalimi regijami je prav v jugovzhodni Sloveniji indeks staranja najnižji.

V primerjavi z letom 2014 je jugovzhodna Slovenija izboljšala predvsem kazalnike razvitosti, poslabšala pa kazalnike ogroženosti in obenem poslabšala svojo uvrstitev za eno mesto. Zmanjšale so se tudi investicije v osnovna sredstva. Te so bile pretekla leta prav v jugovzhodni Sloveniji med najvišjimi, zato padec ni presenetljiv. Poslabšali pa so se tudi nekateri kazalniki s področja ogroženosti. Delež prečiščenih odpadnih voda se je zmanjšal, vendar se ponovno krepi in je leta 2017 že dosegel 90-odstotno prečiščenost s skundarno ali terciarno stopnjo čiščenja. Na osnovi sprememb naravovarstvene zakonodaje je bilo prepoznanih več varovanih območij, ki jih kazalnik IRO ne šteje kot razvojno prednost, čeprav so to tudi potencialna razvojna območja. Tako kot povsod v Sloveniji so se poslabšali demografski kazalniki, vendar so še vedno relativno ugodnejši kot v ostalih regijah. Čeprav so se izboljšali predvsem kazalniki izobrazbe, zaposlenosti, produktivnosti in dohodka, je jugovzhodna Slovenija v primerjavi s slovenskim povprečjem in ostalimi regijami vseeno nazadovala in tudi poslabšala uvrstitev za eno mesto.

Slika 4: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v jugovzhodni Sloveniji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.4 Obalno-kraška regija

Obalno-kraška regija zadnja leta ponovno krepi kazalnike razvitosti, vendar kazalnik IRO nekoliko presega slovensko povprečje. Dobre rezultate ima predvsem pri kazalnikih razvitosti, ki so vsi nad slovenskim povprečjem (glej sliko 4). Pri ostalih pozitivno izstopa po podpovprečni brezposelnosti mladih, kot tudi skupni brezposelnosti, visokem deležu prečiščenih odpadnih voda in relativno nizki ogroženosti zaradi naravnih nesreč. Gospodarska aktivnost regije se po padcu, ki je bil najgloblji leta 2014, ko je po višini BDP na prebivalca najbolj zaostajala za slovenskim povprečjem, ponovno krepi. Zadnja tri leta spet presega slovensko povprečje. Obalno-kraška regija je obenem tudi edina, poleg osrednjeslovenske, z nadpovprečnim BDP na prebivalca. Tudi po produktivnosti sledi osrednjeslovenski regiji. Nadpovprečna sta še razpoložljivi dohodek na prebivalca in zaposlenost. Regija najbolj zaostaja za slovenskim povprečjem na področju investicij in vlaganj v raziskave in razvoj, kar je z razvojnega vidika neugodno. Demografska gibanja kažejo na pospešeno staranje prebivalstva, saj je to regija z enim najvišjih indeksov staranja prebivalstva, ki hitro raste. Kar 73 % površine regije je varovanega območja po ZON, kar pa je za bodoči razvoj regije tudi razvojna prednost in ne le ovira.

V primerjavi z letom 2014 je obalno-kraška regija poslabšala sestavljeni kazalnik IRO. Še vedno pa je ohranila deveto mesto na lestvici vseh regij. Kljub temu, da je regija pri večini kazalnikov sicer izboljšala svoje rezultate glede na leto 2014, je bilo to izboljšanje premajhno za napredek glede na ostale regije in slovensko povprečje. Zaostanek se je zaradi poslabšanja indeksa staranja prebivalstva najbolj poglobil na področju demografije. Spremembe na področju varovanih območij so bile večinoma administrativne narave, saj so se ta povečala pretežno zaradi spremembe državne meje.

Slika 5: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v obalno-kraški regiji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

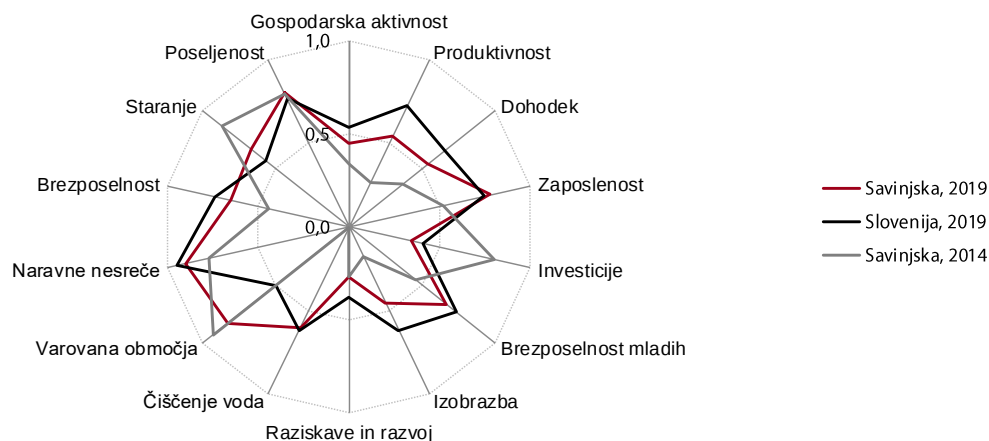
2.5 Savinjska regija

Savinjska regija presega slovensko povprečje po kazalniku IRO za slabo desetino. V primerjavi z ostalimi regijami ima med kazalniki IRO najbolj ugodne kazalnike na področju varovanih območij, gospodarske aktivnosti, staranja in poseljenosti (glej sliko 5). Le okoli tretjina savinjske regije je varovano območje v skladu z ZON, kar je ugodno za regijo, saj se v sestavljenem kazalniku IRO nižji delež varovanega območja v regiji šteje kot razvojna prednost. Nižji delež ima le še zasavska regija. Savinjska regija je četrta po višini BDP na prebivalca. Ima tudi relativno ugoden indeks staranja prebivalstva in gosto poseljenost. Razvojno ogroženost ji povečuje izpostavljenost naravnim nesrečam. V obdobju od leta 2016 do 2018 je znašala višina ocenjene škode zaradi naravnih nesreč 0,6 % regionalnega BDP, kar je več kot v slovenskem povprečju. Regija ima tudi visoko stopnjo brezposelnosti, še posebej med mladimi. V primerjavi z drugimi regijami pa zaostaja tudi pri čiščenju odpadnih voda s sekundarno in terciarno stopnjo čiščenja.

V primerjavi z letom 2014 je regija nekoliko povečala indeks razvojne ogroženosti, vendar je ohranila osmo mesto med regijami. Razvoj na področjih, ki jih upoštevamo pri izračunu IRO, je postal bolj uravnotežen. Izboljšale so se predvsem vrednosti kazalnikov razvitosti. Na področju gospodarske aktivnosti, produktivnosti, dohodkov in zaposlenosti je regija zmanjšala zaostanek za slovenskim povprečjem, s kazalnikom zaposlenosti pa celo nekoliko preseгла slovensko povprečje. Stopnja registrirane brezposelnosti se zmanjšuje, vendar še vedno presega slovensko povprečje, tako pri skupni stopnji kot pri brezposelnosti mladih. Dobra četrtina odraslih prebivalcev ima terciarno izobrazbo, ker je še vedno manj kot v slovenskem povprečju. Po letu 2015 so se zmanjšale tudi bruto investicije v

osnovna sredstva, kar pa je glede na predhodna tri leta, ko se bile visoko nadpovprečne, tudi pričakovano.

Slika 6: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v savinjski regiji

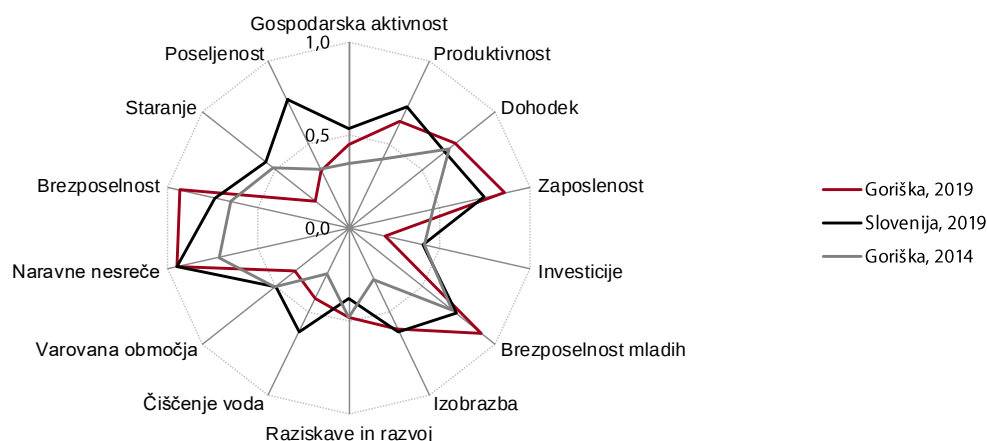

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.6 Goriška regija

Goriška regija po vrednosti IRO za 17 % presega slovensko povprečje, posamezni kazalniki IRO pa kažejo na neenakomerno razvitost regije na posameznih področjih. Regija na nekaterih področjih zelo izstopa v pozitivno smer, na drugih pa obratno (glej sliko 6). Najbolj pozitivno izstopa na področju brezposelnosti. Ima namreč eno najnižjih stopenj brezposelnosti, tako skupne kot brezposelnosti mladih. Po tem kazalniku je boljša le še gorenjska regija. Tudi po stopnji delovne aktivnosti presega slovensko povprečje in vse to vpliva tudi na nadpovprečen razpoložljivi dohodek na prebivalca. Po vlaganjih v raziskovalno in razvojno dejavnost sodi skupaj z jugovzhodno Slovenijo in osrednjeslovensko regijo med tri najboljše regije. Zadnja leta so jo tudi manj prizadele naravne nesreče. Na drugi strani pa negativno izstopa predvsem na področju staranja prebivalstva, saj je med tremi regijami z najvišjim indeksom staranja. Zaradi naravnih danosti je regija tudi redko poseljena, podeželska in obmejna območja pa so še bolj podvržena odseljevanju mladega prebivalstva, kar bo v prihodnje pomemben razvojni izziv regije in tudi države. V primerjavi z regionalnim BDP ima regija tudi zelo nizek delež investicij v osnovna sredstva.

Medletne spremembe po kazalnikih IRO so v regiji neenakomerne; največje poslabšanje je na področju demografije. Glede na leto 2014 je regija poslabšala indeks razvojne ogroženosti za 9 odstotnih točk, vendar je ostala na sedmem mestu med regijami. Medletne spremembe po področjih so bile zelo neenakomerne, saj je na nekaterih področjih opaziti veliko izboljšanje in obratno. Največje poslabšanje beležimo na demografskem področju. V regiji se že vrsto let poslabšuje starostna struktura in viša indeks staranja prebivalstva. Regija sodi s pomursko in koroško med tiste, kjer se je indeks staranja prebivalstva najbolj povečal po letu 2011. Vlaganja v osnovna sredstva so se zmanjšala in v letu 2017 so bila v primerjavi z ostalimi regijami med najnižjimi. Na drugi strani so se izboljšali kazalniki brezposelnosti in zaposlenosti ter tudi gospodarske aktivnosti in produktivnosti. Kljub temu je bilo izboljšanje v primerjavi s povprečjem Slovenije in drugimi regijami premajhno za izboljšanje sestavljenega kazalnika IRO.

Slika 7: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v goriški regiji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.7 Posavska regija

Za posavsko regijo je značilno, da ima večino kazalnikov IRO pod slovenskim povprečjem (glej sliko 7). Tako tudi sestavljeni kazalnik za 16,4 % presega povprečje Slovenije. Na vrednost sestavljenega kazalnika ugodno vpliva relativno nizek delež varovanih območij, ki jih je v regiji okoli 40 %. Višja od slovenskega povprečja je tudi stopnja delovne aktivnosti. Regija je šibka po gospodarski aktivnosti. BDP na prebivalca je za okoli 17 % nižji od slovenskega povprečja. Z razvojnega vidika so neugodna nizka vlaganja v raziskave in razvoj. Visoka je registrirana stopnja brezposelnosti, tudi mladih. Visok je indeks staranja prebivalstva.

V primerjavi z letom 2014 je regija leta 2019 izboljšala vrednosti pri večini kazalnikov IRO. Vendar je bilo izboljšanje v primerjavi z ostalimi regijami premajhno, da bi izboljšala tudi vrednost sestavljenega indeksa in uvrstitev na lestvici vseh regij. V regiji so se izboljšali kazalniki razvitosti. Porasel je BDP na prebivalca, zvišala se je produktivnost in porasla zaposlenost, našteto paje vplivalo tudi na višji razpoložljivi dohodek na prebivalca. Med kazalniki razvojnih možnosti je prišlo do upada investicij. Predvsem so se zmanjšala vlaganja v raziskave in razvoj. Tudi investicije v osnovna sredstva so se zmanjšala, vendar pa je njihov delež še vedno višji kot v slovenskem povprečju. Med kazalniki ogroženosti se je izboljšalo čiščenje odpadnih voda, ki je boljše kot v povprečju v Sloveniji, manj je varovanih območij, zmanjšala se je brezposelnost, porasel pa indeks staranja.

Slika 8: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v posavski regiji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.8 Koroška regija

Koroška regija, ki pozitivno izstopa predvsem po visokem razpoložljivem dohodku na prebivalca, je izboljšala uvrstitev med regijami po kazalniku IRO. Kljub temu, da se je vrednost indeksa v primerjavi s slovenskim povprečjem celo nekoliko povečala, je regija izboljšala svoj položaj za eno mesto. Poslabšanja so bila namreč v drugih regijah še večja, kar je povzročilo izboljšanje ranga v koroški regiji. Regija pozitivno izstopa predvsem po razpoložljivem dohodku na prebivalca. V obdobju od leta 2015 do 2017⁵ je bila po tem kazalniku na prvem mestu (glej sliko 8), čeprav BDP na prebivalca v regiji zaostaja za slovenskim povprečjem za petino, podpovprečna pa je tudi zaposlenost. Ob nadpovprečno visoki stopnji registrirane brezposelnosti obmejna lega koroške regije omogoča prebivalstvu lažjo zaposlitev tudi preko meje in s tem višji zaslužek in razpoložljivi dohodek prebivalstva. Po vseh ostalih kazalnikih, ki so vključeni v izračun IRO, je koroška regija pod slovenskim povprečjem.

V primerjavi z letom 2014 je regija izboljšala večino kazalnikov, uporabljenih za izračun IRO. Največji napredek je opazen pri razpoložljivem dohodku na prebivalca, na kar je vplivala že omenjena zaposlitev preko meje. V primerjavi z ostalimi regijami se je na Koroškem izboljšala tudi gospodarska aktivnost, zaposlenost, izobrazbena struktura prebivalstva. Padla je tudi brezposelnost, tako skupna kot med mladimi in je nižja kot v slovenskem povprečju. Povečal se je delež varovanih območij, ki jih je več kot polovica površine regije. Bistveno bolj kot v slovenskem povprečju je porasel indeks staranja prebivalstva. Prebivalstvo regije se pospešeno stara. Prilagoditev prihodnjega razvoja starajočemu se prebivalstvu bo eden pomembnejših izzivov regije. Kljub nekaterim negativnim spremembam, so bile pozitivne spremembe kazalnikov IRO v regiji večje, kar je povzročilo pozitivno spremembo v rangi.

⁵ Obdobje, ki se upošteva pri tem kazalniku za izračun IRO 2019.

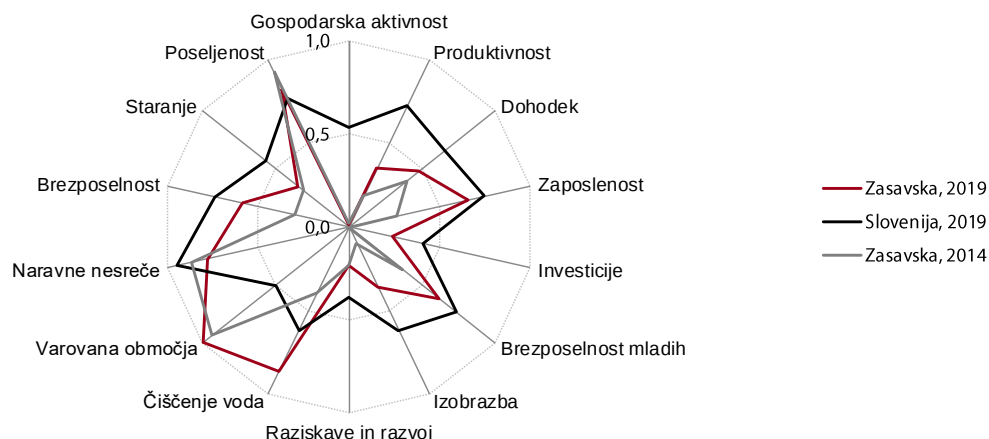
Slika 9: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v koroški regiji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.9 Zasavska regija

Zasavska regija po kazalniku IRO spada med štirinajslabše regije inima za okoli tretjino slabši IRO od slovenskega povprečja. Pri večini kazalnikov (glej sliko 9) ne dosega slovenskega povprečja, razen na področju varovanih območij, čiščenja odpadnih voda in, kot ena najgostejše naseljenih regij, tudi poseljenosti. Zasavska regija ima najmanjši delež varovanih območij, saj ta pokrivajo le eno petino regije. To je z vidika kazalnika IRO ugodno, glede na to, da varovana območja v IRO štejemo kot razvojno oviro. S pomočjo sredstev kohezijskega sklada pa je tudi čiščenje odpadnih voda v regiji iz leta v leto boljše. Za regijo je značilno, da ima že nekaj let najnižji BDP na prebivalca v Sloveniji, zelo nizka pa sta tudi deleža bruto investicij v osnova sredstva in sredstev za raziskave in razvoj v BDP. Prav tako so neugodni kazalniki brezposelnosti in staranja prebivalstva.

V primerjavi z letom 2014 je regija izboljšala kar nekaj posamičnih kazalnikov. Tudi glede na sestavljeni kazalnik IRO je izboljšala uvrstitev med regijami za eno mesto. Zmanjšala je delež površine varovanih območij, povečala je delež prečiščenih odpadnih voda s sekundarno in terciarno stopnjo čiščenja, zmanjšala je stopnjo registrirane brezposelnosti in brezposelnosti mladih, povečala je stopnjo delovne aktivnosti. Te pozitivne spremembe so vplivale na končno vrednost IRO, ki je sicer celo nekoliko porasla, vendar je v primerjavi z ostalimi regijami vseeno izboljšala rang za eno mesto in prehitela podravsko regijo, s katero sta si po vrednosti IRO zelo blizu.

Slika 10: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v zasavski regiji

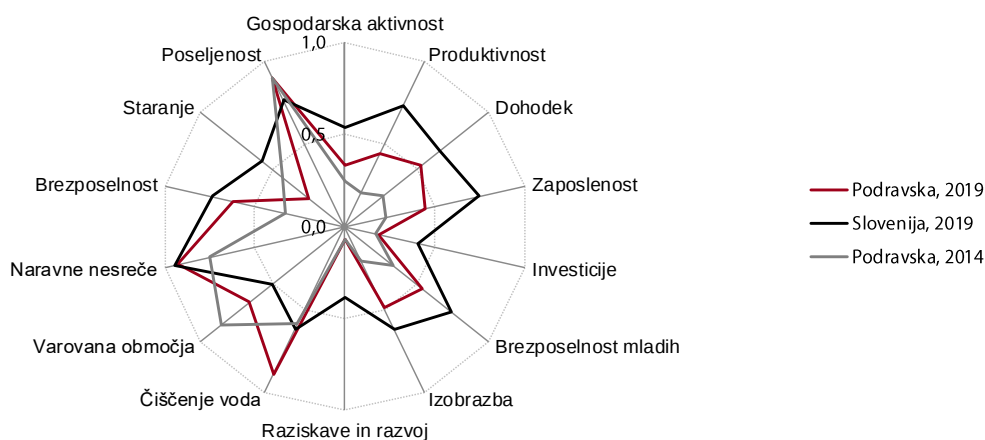
Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.10 Podravska regija

Podravska regija po posamičnih kazalnikih IRO večinoma zaostaja za slovenskim povprečjem.

Tako je tudi po vrednosti IRO med tremi najslabšimi regijami. Razen na področju čiščenja voda, varovanih območij in poseljenosti dosega regija slabše rezultate, kot so v slovenskem povprečju (glej sliko 10). Z razvojnega vidika so neugodne predvsem nizke investicije v osnovna sredstva, raziskave in razvoj, nizka je delovna aktivnost prebivalstva, visoka brezposelnost ter pospešeno staranje prebivalstva. Na teh področjih namreč dosega regija rezultate, ki so med najslabšimi v Sloveniji. Delež bruto investicij v osnovna sredstva v primerjavi z regionalnim BDP je že vrsto let najnižji med regijami. Primerjalno z ostalimi regijami in slovenskim povprečjem pa je nizek tudi delež sredstev za raziskave in razvoj v BDP. Po gospodarski aktivnosti je regija podpovprečna, saj njen BDP na prebivalca dosega le okoli 80 % slovenskega BDP. Že vrsto let pa je med najvišjimi tudi brezposelnost, še posebej mladih.

Kazalnik IRO se je poslabšal v primerjavi z letom 2014. Na lestvici vseh regij je podravska tudi poslabšala svojo uvrstitev za dve mesti. Vrsta kazalnikov, ki sestavljajo IRO, se je sicer izboljšala, vendar je bilo to izboljšanje manjše kot v drugih regijah. Do poslabšanja pa je prišlo predvsem na dveh področjih. Delež starega prebivalstva se je povečal in s tem tudi indeks staranja, a 15 % pa se je povečal tudi delež varovanih območij v regiji, ki sedaj obsegajo 45 % površine regije. Na to povečanje so vpile spremembe območij Natura 2000, spremembe nekaterih aktov o zavarovanju ter tudi spremembe državne meje. Nizke vrednosti pa regija še vedno ohranja na področju bruto investicij v osnovna sredstva.

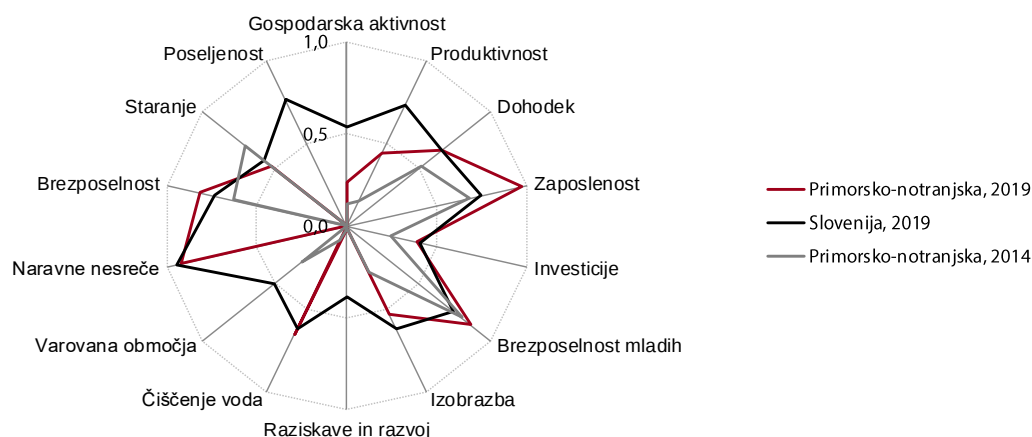
Slika 11: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v podravski regiji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.11 Primorsko-notranjska regija

Primorsko-notranjska regija je na posameznih področjih, vključenih v sestavljeni kazalnik IRO, razvita zelo neenakomerno. Slabši sestavljeni kazalnik ima le še pomurska regija. Kar nekaj kazalnikov izstopa v pozitivno smer in kar nekaj tudi v negativno (glej sliko 11). Z najnižjo gostoto poselitve je najredkeje poseljena regija v Sloveniji, temu se pridružuje tudi staranje prebivalstva. Oboje združeno je lahko ena največjih razvojnih ovir v prihodnje, saj tam, kjer ni prebivalcev, tudi razvoja ne more biti. Regija ima nizek BDP na prebivalca. Dosega manj kot tri četrtine slovenskega povprečja po tem kazalniku. Primanjkuje delovnih mest, vendar je kljub temu registrirana stopnja brezposelnosti podpovprečna, stopnja delovne aktivnosti pa visoko nadpovprečna in ena najvišjih v Sloveniji. Ugodne prometne povezave predvsem z osrednjeslovensko regijo namreč omogočajo, da se kar ena tretjina delovno aktivnega prebivalstva primorsko-notranjske regije zaposluje zunaj regije. To vpliva tudi na višino razpoložljivega dohodka prebivalstva, ki se giblje okoli slovenskega povprečja. Na drugi strani ima regija nizek delež sredstev za raziskave in razvoj ter visok delež varovanih območij, ki jih vse bolj izkorišča tudi kot razvojno prednost.

V primerjavi z letom 2014 je primorsko-notranjska regija izboljšala vrednost IRO. Kljub temu, da je izboljšala skoraj vse kazalnike IRO, je bilo to izboljšanje v primerjavi z ostalimi regijami premalo za zmanjšanje zaostanka za slovenskim povprečjem. Za njo zaostaja le še pomurska regija. Poslabšali so se predvsem kazalniki ogroženosti. Z ustanovitvijo krajinskega parka Pivška presihajoča jezera se je povečal delež varovanih območij na kar 95 % površine regije, kar je največ med vsemi regijami. Poslabšala se je starostna struktura prebivalstva in povečal indeks staranja prebivalstva. Še naprej pa ostaja najredkeje poseljena regija.

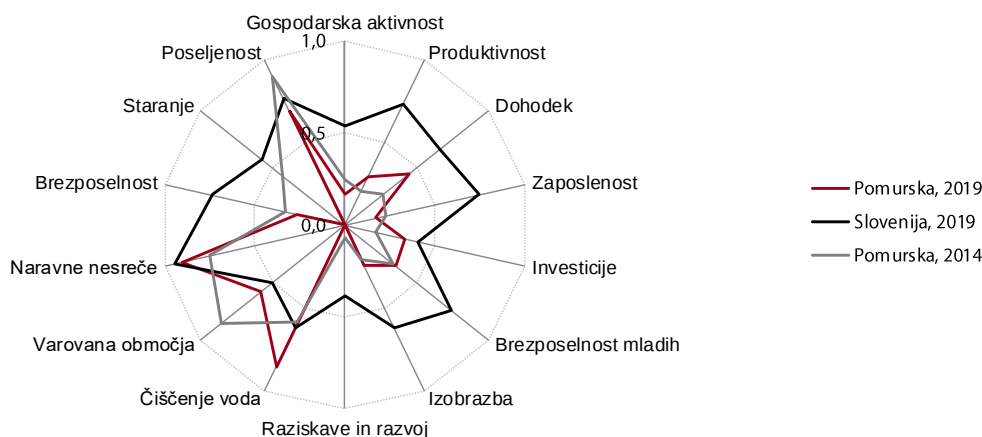
Slika 12: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v primorsko-notranjski regiji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

2.12 Pomurska regija

Pomurska regija je z najvišjo vrednostjo IRO na zadnjem mestu med regijami. Pri večini kazalnikov IRO dosega najslabše rezultate ali pa je med najslabšimi regijami (glej sliko 13). Ima nizek BDP na prebivalca, ki znaša le okoli dve tretjini slovenskega povprečja. To je tudi posledica strukture gospodarstva. Več kot 5 % dodane vrednosti regija ustvari v kmetijstvu, v čemer jo prehitava le še primorsko-notranjska regija. Gospodarstvo regije so v preteklosti večkrat prizadeli stečaji podjetij, kar je vplivalo na visoko stopnjo registrirane brezposelnosti, ki je že vrsto let najvišja v Sloveniji, prav tako tudi brezposelnost mladih. To vpliva na nizek razpoložljivi dohodek na prebivalca, po čemer je na repu, prav tako po vlaganjih v raziskave in razvoj. Le dobra petina prebivalstva ima terciarno izobrazbo, kar je najmanj med vsemi regijami. Neugodne pa so tudi demografske razmere. Število prebivalcev se zmanjšuje in obenem stara, kar bo pomembno zaznamovalo njen prihodnji razvoj. Očiščenost odpadnih voda z drugo in tretjo stopnjo čiščenja pa je v regiji zelo dobra, kar je tudi posledica ukrepanja ob precejšnjem kmetijskem onesnaževanju podtalnice v preteklosti. Tudi naravne nesreče so zadnja leta pomursko regijo manj prizadele kot druge regije v Sloveniji.

Kljub izboljšanju na posameznih področjih, ki jih upoštevamo v IRO, je sestavljeni kazalnik v primerjavi z letom 2014 slabši. Pomurska regija je tako ostala na zadnjem mestu med regijami po kazalniku IRO. Čeprav je na nekaterih področjih kazalnik IRO izboljšala, pa je bilo to v primerjavi z ostali regijami premalo za zmanjšanje razkoraka do slovenskega povprečja. Pomurska regija je izboljšala produktivnost in razpoložljivi dohodek na prebivalca, na kar vpliva večja možnost zaposlitve preko meje. Nekoliko je povečala tudi stopnjo delovne aktivnosti, najbolj pa je izboljšala prečiščenost odpadnih voda z drugo in tretjo stopnjo čiščenja, tako da je v letu 2017 dosegla že 94-odstotno prečiščenost. Kljub napredku, ki ga regija vendarle kaže v primerjavi z letom 2014, pa so pozitivne spremembe še vedno preskromne za zmanjšanje zaostanka za slovenskim povprečjem.

Slika 13: Kazalniki indeksa razvojne ogroženosti v pomurski regiji

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS, MOP, ZRSVN, URSZR, MGRT, DRI upravljanje investicij, d.o.o., preračuni avtorica.

3 Zaključek

Spremljanje razlik med regijami je pomembno, saj prevelike razlike med njimi negativno vplivajo na razvoj celotne države. Čeprav so razlike med regijami primerjalno z drugimi državami relativno majhne,⁶ pa so za Slovenijo, državo s tako majhnim številom prebivalstva, pomembne in jih je trebaspremljati. Zavedanje pomena medregionalnih razlik sodi še v čas, ko Slovenija še ni bila samostojna država. Že v sedemdesetihletih prejšnjega stoletja je bila namreč uvedena politika policentričnega razvoja in spodbujanja skladnejšega regionalnega razvoja Slovenije. Po osamosvojitvi je kljub tej usmeritvi prišlo do vse večje centralizacije in krepitve osrednjeslovenske regije, saj je Ljubljana, kot prestolnica v samostojni državi, dobila tudi nove funkcije, kar je centralizacijo še okrepilo. Prevelike medregionalne razlike pa zavirajo razvoj celotne države. Zato je še nadaljnje spremljanje regionalnega razvoja pomembno in v pomoč politikam za oblikovanje ustreznih ukrepov za doseganje skladnejšega razvoja države.

⁶ Pečar, 2018-2. Mišljene so predvsem razlike v BDP na prebivalca, za katere imamo podatke.

Literatura in viri

1. DRI upravljanje investicij, d.o.o. Podatki o škodi na infrastrukturi ob naravnih nesrečah.
2. GURS. Portal prostor. (2019). Ljubljana: Geodetska uprava RS. Pridobljeno 10. 6. 2018 na <http://www.e-prostor.gov.si/brezplacni-podatki/>.
3. MGRT. (2019). Podatki o škodi v gospodarstvu ob naravnih nesrečah. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.
4. MOP. (2017). Podatki o škodi ob naravnih nesrečah. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.
5. Pečar, J. (2018-1). *Indeks razvojne ogroženosti regij, 2014–2020, metodologija izračuna*. Delovni zvezek 4/2018, letnik XXVII. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno na: http://www.umar.gov.si/publikacije/avtorski-prispevki/delovni-zvezki/avtorski-prispevek/news/indeks-razvojne-ogrozenosti-regij-2014-2020-metodologija-izracuna/?tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&cHash=7ae11fb5edcadae92926b096ecfe1be7.
6. Pečar, J. (2018-2). Regionalni bruto domači proizvod. *Ekonomsko ogledalo*, XXIV(2,) 23-25. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2018/2-2018/EO_0218_2018.pdf.
7. Pravilnik o razvrstitvi razvojnih regij po stopnji razvitosti za programsko obdobje 2014–2020. Uradni list RS, št. [34/14](#).
8. SURS. (2019). SI-STAT podatkovni portal. (2018). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/statweb>.
9. URSZR. (2019). Podatki o škodi ob naravnih nesrečah. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo. Uprava RS za zaščito in reševanje.
10. Zakon o ohranjanju narave. Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18.
11. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2). Uradni list RS št. 20/2011 in 57/2012.
12. ZRSVN. (2019). Podatki o varovanih območjih. Ljubljana: Zavod RS za varstvo naravne dediščine.